בא ב

א. אין דער היינטיקער סדרה, ביים ציווי אויפן קרבן פסח וואָס דער אוי־ בערשטער אָנגעזאָגט צו משה רבינו, זאָגט דער פסוק[1]: „בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית", און אין די ווייטער־ דיקע פסוקים[2]: „והי' לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערביים . . ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו".

דער רמב"ם אין ספר המצות רע־ כענט די מצוה פון קרבן פסח פאַר צוויי מצוות[3]: איין מצוה — „לשחוט שה הפסח ביום ארבעה עשר בניסן בין הערביים והוא אמרו יתעלה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערביים"[4], און די צווייטע — „לאכול כבש הפסח בליל חמשה עשר מניסן בתנאיו הנזכרים . . והוא אמרו ואכלו את הבשר בלילה הזה גו'".

פרעגט מען דערויף די קשיא[5]: דער רמב"ם האָט אַליין געגעבן דעם כלל[6] אַז „כל מה שבא לחכמים בו מאמר כי הענין פלוני ופלוני מעכבין זא"ז הדבר ברור כי הוא מצוה אחת . . וכן כל אשר יתבאר לך כי התכלית המבוקש לא יגיע בחלק אחד מאלו החלקים אז ג"כ הדבר ברור כי קבוצם הוא הענין אשר ימנה"[7]. היינט וויבאַלד אַז בא קרבן פסח פסק'נט דער רמב"ם אַז אַן אכילת הפסח איז ניט שייך די מצוה פון ק"פ [— „נמנו עליו (אויפן קרבן פסח וואָס „אינו נאכל אלא למנויו"[8]) וחזרו אחרים ונמנו עליו ראשונים שיש להם כזית אוכלים ופטורים מעשות פסח שני ואחרונים שרבו עד שלא נמצא בו כזית לכל אחד אינן אוכלין וחייבים לעשות פסח שני"[9] —] — דאַרף דאָך אויסקומען אַז שחיטת און אכילת הפסח זיינען „מצוה אחת" — היינט פאַרוואָס טיילט ער זיי אין צוויי באַזונדערע מצות?

נאָכמער: אפי' לויט די דיעות[10] אַז אכילת הפסח איז ניט מעכב די הקרבה איז דאָך אַבער דער תוכן, דער תכלית פון מצות הקרבת הפסח פאַרבונדן מיט

---

1) יב, ג.
2) שם, ו. ח.
3) מ"ע נה־נו. וכ"ה בחינוך מצוה ה־ו. וכן מנו כל מוני המצות (מלבד הרס"ג — לדעת הריי"פ פערלא מ"ע מז).
— בהבא לקמן עייג"כ צל"ח לפסחים (על אתר כמסומן לקמן) וכן בשיטה מקובצת (להרר"י גרשוני).
4) בסהמ"צ שלפנינו ליתא התיבות „והוא אמרו . . ושחטו כו'"*, אבל כ"ה בהוצאת העליר וקאפאח (וכן הובא בהמקור בל' ערבי). וכן מסתבר שהרי בכל המצות הביא הרמב"ם המקור מהכתוב. וכן הביאו במנין המצות שבראש ספר היד.

*) ואולי נגרמה ההשמטה (בטעות?) ע"ז שבריש הל' ק"פ לא הביא הכ' „ושחטו". וראה בברית משה לסמ"ג (מ"ע רכג סוסק"א) שהניח זה בצ"ע.

5) ר"ד הבבלי בס' מעשה נסים ס' ה. ועד"ז הקשה במעין החכמה — ראה לקמן הערה 23.
6) סהמ"צ שורש יא.
7) כן הובא בס' מעשה נסים שם. ובסהמ"צ שלפנינו הוא בשינוי ל' קצת.
8) משנה זבחים נו, ב.
9) רמב"ם הל' ק"פ פ"ב הי"ד. כדעת חכמים פסחים עח, ב. ר"ד הבבלי הביא שם דין הנ"ל, וגם מה שפסק הרמב"ם (שם פ"ד ה"ב) דבנטמא בשר וזרק את הדם לא הורצה (וחייב בפסח שני כדעת חכמים שם). וראה לקמן הערה 16.
10) ר"ן ור"י בפסחים שם ואילך.

אכילת הפסח, וואָרום פסח „לא בא מתחילתו אלא לאכילה״[11] — און דער־פאַר איז „הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה״[11], וואָרום „כשנצטווה עיקר פסח לאכילה נצטווה״[12] — איז פאַר־וואָס זאָלן זיי ניט נצטרף ווערן אַלס איין מצוה?

פאַרענטפערט אויף דעם ר״א בן הרמב״ם[13], אַז דער איינטיילן אין צוויי מצות איז צוליב דעם וואָס די שחיטה איז „אַפּהענגיק״ אין איין זמן און די אכילה — אין אַן אַנדער זמן: מצות השחיטה איז ביום ארבעה עשר, און מצות האכילה איז בליל חמשה עשר[14]; און נאָך וואָס טיילט זיי פאַנאַנדער: שחיטת הפסח איז אַ „מצוה שיש בה כרת״, דאָקעגן איז אכילתו גלייך צו אַנ־דערע מצות עשה, וואָס זיינען ניט געבונדן מיטן עונש פון כרת: אויב ער האָט מקריב געווען דעם קרבן פסח בזמנו און ער האָט אים ניט געגעסן בליל ט״ו, האָט ער מקיים געווען די מצוה פון שחיטת הפסח און ער איז פטור פון כרת[15], און דאָרף אויך ניט ברענגן קיין קרבן פסח שני[16].

ב. עס איז אַבער נאָך אַלץ ניט גלאַטיק: לפי הר״א בן הרמב״ם איז מבואר (בעיקר) אַז לויט דעת הרמב״ם איז אכילת הפסח בפועל — ניט מעכב, וויבאַלד אַבער די אכילה איז דאָך פאַרט דער תכלית פון שחיטת הפסח (און דעריבער דאַרף ער זיין ראוי לאכילה בשעת הקרבתו), האָבן זיי געדאַרפט פאַררעכנט ווערן ווי איין מצוה, ווי דער רמב״ם אַליין שרייבט אין שרשי המצות[17] „שאפי׳ החלקים שאינן מעכבין זא״ז פעמים יהיו מצוה אחת כשיה׳ הענין אחד״.

אויך דעם טעם אַז שחיטת הפסח ואכילתו זיינען באַזונדערע מצות — ווייל יעדע פון זיי האָט איר באַזונדער זמן, פאַדערט הסברה, וואָרום מ׳געפינט

---

11) משנה פסחים עו, ב.

12) פרש״י שם. ובפרש״י שם (עח, ב. במשנה): דעיקר פסח לאכילת אדם קאתי. ול׳ הרמב״ם שם: שאין הפסח בא אלא לאכילה.

13) בספר מעשה נסים שם.

14) ועיין ביראים סי׳ תה (בהשלם — סי׳ תטו) שמדגיש שזמנם אינם שווין. וכ׳ המפרשים (ברית משה לסמ״ג שם. ועוד) שכוון לתרץ קושיא זו (וראה תוספות ראם שם. ועוד).

15) וכן מבואר מלשון הרמב״ם שבמ״ע נה, ובהל׳ ק״פ פ״א ה״ב כ׳ דין כרת בפסח, ומי שעובר על ציווי זה ולא יקריבוהו בזמנו כו׳. משא״כ במ״ע נו, וברפ״ח שם. וכן מוכח מכ״מ בדברי הרמב״ם.

16) ולפי״ז צ״ל שס״ל שהדין שנמנו עליו וחזרו אחרים ונמנו — זה שאחרונים שלא נמצא בו כזית לכ״א אינן אוכלים כו׳ הוא דין בשחיטתו, היינו דאם בעת שחיטתו אינם ראויים לאכול בו כזית* לא חל מתחילה המינוי שלהם (דאין שוחטין אלא למנויו — רמב״ם שם רפ״ב). וגם הדין שבפ״ד ה״ב שם, בנטמא בשר הפסח דאם זרק לא הורצה הוא לפי שנוסף על דעת ר׳ נתן (אליבא דרב) שם דבעינן שיהי׳ גברי דחזי לאכילה בשעת שחיטה וזריקה, ס״ל להרמב״ם (אליבא דרבנן שם) דבעינן שגם הבשר יהי׳ חזי לאכילה, אבל האכילה בפועל לא מעכבא. וכ״כ גם בלחם משנה שם פ״ג ה״ד. וראה צפע״נ הל׳ מתנות עניים פ״ב הי״א (לז, ב).

ולפי״ז צ״ל, או שר״ד הבבלי לא ס״ל כן בפירוש דברי (רבנן ו)הרמב״ם, וכמו שהאריך בזה בביאור הרי״פ פערלא בסהמ״צ לרס״ג מ״ע מז (שלדעתו הר״ד הבבלי ורש״י והרי״ף ס״ל דאכילת פסח מעכבא, ואם לא הי׳ אנוס בזה גם חייב כרת), או שס״ל דגם עיכוב כזה (שהבפועל אין מעכב) מורה שהיא מצוה אחת (כדלקמן בפנים).

17) סהמ״צ שורש יא. וכמ״ש ר״ד הבבלי שם, שגם לדעת ר״נ כו׳ שאכילתו אינו מעכב מוכח שהיא מצוה א׳.

---

*) וכיודע דעת הרמב״ם (שם פ״ב ה״ג) דאם אין כ״א יכול לאכול כזית אין שוחטין ולא כדעת רש״י פסחים צא, א (במשנה): לאכול כזית בין כולם. כהובא בכ״מ שם.

דאָך כמה מצוות[18] וואָס די פרטי המצוות האָבן באַזונדערע צייטן פון חיוב (און זיי זיינען ניט מעכב איינער דעם צווייטן)[19], און פונדעסטוועגן רעכנט זיי דער רמב"ם אַלס איין מצוה[20].

ג. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדים נאָך אַ שאלה וואָס מ'קען פרעגן אין דעם: באַ קרבן חטאת שטייט אין פסוק[21] „תשחט החטאת גו' הכהן המחטא אותה יאכלנה", פונדעסטוועגן רעכנט ניט דער רמב"ם אכילת החטאת אַלס אַ מ"ע בחטאת בפ"ע, נאָר ער איז דאָס כולל צוזאַמען מיט אכילת שאר קדשים[22] [— „שצוה הכהנים לאכול בשר קדשים כלומר החטאת והאשם שהם קדשי קדשים כו' ושאר קדשים כלומר קדשים קלים . . אכילתם גם כן נגררת אחר המצוה"][23] — איז ניט פאַרשטאַנדיק פאַרוואָס רעכנט דער רמב"ם אכילת פסח אַלס מ"ע בפ"ע און ניט אַלס אַ פרט פון דער כללות'דיקער מצוה פון אכילת קדשים[24] [וואָס פסח איז אויך קדשים (קלים)][25]?

---

18) כמו בק"ש שחרית וערבית, תמידים בבוקר ובין ערביים, קטורת כו'.

19) ל' הרמב"ן בסוף סהמ"צ: „. . שהן מצות אינן מעכבות זו את זו וזמנה של זו לא זמנה של זו". ולכן מנאן לשתי מצות.

20) בסהמ"צ: ק"ש • — מ"ע יוד. קטורת — מ"ע כח. תמידין — מ"ע לט.

21) צו ו, יח־יט. כתובים אלה הביא המעיה"ח (כבהערה 23).

22) מ"ע פט.

23) לכאו' כן צריך לפרש גם בדברי מעין החכמה „ובחטאת נמי כתיב תשחט החטאת וכתיב הכהן המחטא אותה יאכלנה וכן באשם ובשלמים ואפ"ה לא נחשבו השחיטה והאכילה לשני מצות". ותמוה: דהרי הרמב"ם מנה במ"ע בפ"ע (מ"ע סד) שיה' מעשה קרבן חטאת על התואר הנזכר כו' (ובחינוך מצוה קלח). וכן באשם ובשלמים (מ"ע סה־סו. ובחינוך מצוה קמ, קמא), ומנה במ"ע בפ"ע (מצוה פט. ובחינוך קב) אכילתם•, ועכצ"ל כוונתו שלא מנה אכילת כ"א מצוה בפ"ע, או שבזה לא קאי לדעת הרמב"ם (והחינוך).

אמנם קושייתו היא (לא שגם אכילת פסח תוכלל במ"ע דאכילת קדשים כהקושיא בפנים, כ"א ע"ד קושיית הר"ד הבבלי): „וצריך טעם לפי דעתי למה יש למנות שחיטת הפסח ואכילתו לשני מצות אחרי שאנו מצווים על אכילתו א"א לכזית בשר בלא שחיטה ובחטאת נמי כו' (כנ"ל)". ומל' זה (א"א לכזית בשר כו') משמע שקושייתו היא בנוגע לשחיטתו, משא"כ בחטאת כו' נמנה מעשה החטאת ולא שחיטתו (ראה מהר"ם שיק רמ"ע ה').

24) ואף שדעת הרמב"ם בזה צ"ע: אם מצות אכילת קדשים היא רק זה שנאכלת לכהנים, וכדמוכח מלשונו בהל' מעה"ק רפ"י („הקדשים שאוכלין אותן הכהנים") או גם זה שנאכלת לבעלים (כדעת רש"י פסחים נט, א ד"ה בשאר. וברמב"ן בהשלמות לסהמ"צ מ"ע א) — ראה בזה מנ"ח מצוה קב. בית האוצר מ"ע א כלל קנח. קסב. צפע"נ נדרים ט, ב. (ולהעיר מל' שם: וע' משכ"כ רבינו בסהמ"צ דאכילת זרים בקדשים קלים כו'). חמד"י מ"ע פט. ועוד — הרי בכל אופן מובן שאכילת פסח היא מצוה ומכיון שהיא ק"ל למה לא נכלל במ"ע הכללית דאכילת קדשים (דאף שיש ע"ז ציווי בפ"ע הרי גם בחטאת ואשם יש בכ"א ציווי בפ"ע).

25) קושיא זו יש להקשות בין אם נאמר דמצות אכילת ק"פ היא פרט בהקרבתו (כסברת ר"ד הבבלי), דהרי גם בחטאת וכו' אף דבאכילת כהנים

•) ראה שאג"א סי' יב. ושם: דאפי' את"ל דק"ש של יום זמנה כל היום וק"ש של לילה זמנה כל הלילה, מ"מ כיון דשל יום אין זמנה בלילה ושל לילה אין זמנה ביום ה"ל מ"ע **שהז"ג**.

•) ועפ"ז צ"ע במש"כ (בדעת הרמב"ם (והחינוך) עכ"פ) בבית הלוי (ח"א ס"ב) שתפס בקושייתו מעיה"ח שבחטאת מנה הכל (עשייתו ואכילתו) במצוה אחת (וכן בברית משה שם שכ': כיון דשחיטה ואכילה בזמן א' ע"כ נמנה לאחת) וע"ז תירץ דבכל הקרבנות לא הוי מצוה רק שיהי' הקרבן נאכל ולא על האדם ומש"ה הוי אכילתו פרט א' **ממצות שבאותו קרבן** וכמו הקטרת אימורין (אבל בפסח הוי החיוב על האדם) — שהרי להרמב"ם (והחינוך) מצות אכילתו לכהנים אינו פרט ממעשה הקרבן, אלא מ"ע כללית בפ"ע.

איז דער ביאור אין דעם: דער רמב"ם אַליין איז דאָס מסביר בדיוק לשונו „שצונו לאכול בשר הפסח בליל חמשה עשר מניסן בתנאי הנזכרים והוא שיהי' צלי ושיאכל בבית אחד ושיאכל על מצות ומרורים והוא אמרו ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו"[26]. ד.ה. דערמיט וואָס די תורה זאָגט אַן אַ צאָל תנאים און גדרים אין דער מצוה פון אכילת הפסח (ניט ווי באַ קרבן חטאת וואו ס'שטייט סתם „הכהן המחטא אותה יאכלנה", וכיו"ב באַ אַנדערע קרבנות), מיט דעם טיילט די תורה אויס דעם חיוב פון אכילת פסח אַלס אַ באַזונדערע מצוה. און אַזוי איז עס אויך בנוגע דער שחיטה[27] פון ק"פ[28].

בסגנון אחר קצת (ובהתאם צום תוכן פון דברי הר"א בן הרמב"ם): וויבאַלד די מצות השחיטה איז אַנגעזאָגט געוואָרן צוזאַמען (און אין פאַרבינדונג) מיט איר באַשטימטן זמן, און די מצות האכילה איז אַפהענגיק און אַנגעזאָגט געוואָרן צוזאַמען מיט אַן אַנדער פאַר איר באַשטימטן זמן און מיט נאָך אופני הא־כילה[29], איז מובן אַז אָט דער אונטער־שייד אין זמן צווישן שחיטת הפסח ואכילת הפסח איז ניט קיין כללות־דיקער ענין פון אכילת קדשים וואָס במילא איז דאָס אויך דאָ אין דער מצוה (ע"ד ווי מ'געפינט באַ קרבנות וואָס זייער הקרבה דאַרף זיין דוקא ביום[30] וכיו"ב), נאָר דאָס קומט אַלס אַ גדר אין דער מצוה — מצות שחיטת הפסח באַ־שטייט אין דעם וואָס מ'דאַרף עס

נשלמה הכפרה (כמ"ש בסהמ"צ שם) נכלל במ"ע דאכילת קדשים ולא כחלק ממעשה הקרבה כו' כנ"ל הערה 23. וגם לפי דעת ר"א בן הרמב"ם שאינו חלק ממצות הקרבת הפסח, מכיון שהיא אכילת קדשים אפשר שתוכלל במ"ע דאכילת קדשים (לא רק כנגרר אחר המצוה כקק"ל).

26) וכן ברפ"ח מהל' ק"פ „אכילת בשר הפסח בליל חמשה עשר מצות עשה" הביא כל המשך הכתוב שנאמר „ואכלו את הבשר . . יאכלוהו". וכן כשמנאן לפני הל' ק"פ (שג"ז מהרמב"ם) כ' „לאכול בשר הפסח על מצה ומרור בליל חמשה עשר". וגם במנין המצות שבראש ס' היד (אף שנכתב בקיצור הכי נמרץ, דייק וכ'): „לאכול בשר הפסח צלי בליל חמשה עשר שנאמר ואכלו את הבשר וגו'". ופשוט שכוונתו גם לסיום הכתוב „ומצות על מרורים יאכלוהו'. וצע"ק מה שלפני הל' ק"פ השמיט „צלי" ובמנין המצות שם לא כ' מצות ומרורים בפירוש.

27) וכן בריש הל' ק"פ „מ"ע לשחוט את הפסח בארבעה עשר לחודש ניסן אחר חצות". ובמנין המצות שלפנ"ז „לשחוט את הפסח בזמנו". אבל במנין המצות שלפני ס' היד כ' „לשחוט הפסח שנאמר ושחטו אותו כל קהל גו'". ולא כ' זמנו. וכנראה סמך על סיום הכ'.

28) ראה עד"ז בביאור הרי"פ פערלא שם בתחילתו.

29) והיינו שזמן כ"א נאמר ביחד עם עצם המצוה — משא"כ בהמצות שהובאו לעיל (הערה 18, 20) מכיון שתוכן א' להם בב' הזמנים (ראה חמד"י במ"ע נו) נאמר הציווי שלהם בציווי א' ואח"כ מפרט הזמנים, ראה בסהמ"צ במקומן (בק"ש: ודברת בם, ואח"כ בשכבך ובקומך; קטורת: והקטיר עליו אהרן קטורת (ואח"כ) בבקר גו'; בתמידין: את קרבני לחמי . . תשמרו להקריב (ואח"כ) את הכבש אחד תעשה בבוקר גו'. וגם לפי סהמ"צ שם שהביאו מהכ' „שנים ליום", הרי מתחילה נאמר שהמצוה היא שנים ליום ואח"כ **מפרש ומנם „את הכבש אחד גו'". ראה לב שמח בסהמ"צ שורש יא. קנאת סופרים סוף שורש ט' ובמ"ע לט. ביאור הרי"פ מ"ע ג־ד בסופו.**

30) רמב"ם רפ"ד מהל' מעה"ק. ומה שפרש"י בנוגע לק"פ (רפ"ו דפסחים — סה, ב) ד"ה שחיטתו וזריקת דמו — „אי אפשר אלא ביום דכתיב ביום צוותו כו'", הוצרך לזה בשביל זריקת דמו שלכן העתיקו בהתחלת פירושו, כי הזמן די"ד בין הערבים נאמר רק ב„ושחטו אותו". וגם מש"כ (בהעלותך ט, ג) „בארבעה עשר יום בחודש הזה בין הערבים תעשו אותו", הרי קאי על הנאמר בתורה לפנ"ז. ובתורה מפורש בפרשתנו רק השחיטה. וראה רמב"ן כאן דהכ' בזמן הקרבת קרבן פסח מדובר בזמן שחיטה. ראה בארוכה שאג"א סי' יז ד"ה ועתה אבאר.

שחט'ן[31] „ביום ארבעה עשר בניסן בין הערביים"[32], **און במצות אכילת פסח באַ־**

שטייט איר „ציוונו" (איר תוכן וגדר) אַז מ'דאַרף עם עסן בליל **חמשה עשר בניסן און די אַנדערע תנאים הנ"ל; און מצד דערויף[33] רעכענען זיי זיך אַלס באַזונ־דערע מצות.**

ד. אויך ביים חיוב פון ק"פ אין פסח שני (וואָס לדעת הרמב"ם איז דאָס אַ

---

31) ועפ"ז מובן בפשטות מה שהרמב"ם הביא דוקא הכ' דפרשתנו „ושחטו אותו גו'" כמ"ע על שחיטתו, ולא הכ' דבהעלותך (ס, ב) ויעשו בנ"י את הפסח במועדו, כהיראים (שם), כמו שהקשה בברית משה שם, כי דוקא מכתוב דילן — דביחד עם השחיטה נאמר זמנו ולאח"ז נאמר הציווי על אכילתו — ידעינן דמצוה בפ"ע היא וגדרה, משא"כ בפ' בהעלותך שלא מפורש שחיטתו וגם לא נזכר שם בכלל (בנוגע לפ"ר) הציווי על אכילתו (כ"א ציווי כללי „ויעשו בנ"י . . תעשו אותו").

אלא שלדעת היראים (והבה"ג) מצות ק"פ של ישראל היא כל מעשה הפסח — שחיטתו זריקת דמו והקטרת אימוריו — כמ"ש שם, ולכן לא הביא הכ' ושחטו כ"א „ויעשו". ולדעת הרמב"ם המצוה על כ"א מישראל היא שחיטתו, ולכן הביא דוקא הכ' „ושחטו" (אלא שאם לא גמרו להקריבו לא נתקיים מצות „ושחטו" של ישראל, ולא נפטר מחיוב כרת) — וראה הערה שלפנ"ז ובהערה הבאה.

ומה שהקשה ד„ושחטו" לא נאמר בפסח דורות אלא בפסח מצרים — הרי כו"כ מצות בפסח למדין רק מהנאמר בפרשה זו בנוגע לפסח מצרים. וראה פרשתנו יב, יד (ובמכילתא ופרש"י שם). שם, יז (ובפרש"י). שם, כד־כה. מכילתא ופרש"י עה"פ יב, מז. רמב"ן שם יב, ט. ראב"ע שם יב, מג.

32) ועפ"ז מובן גם מה שבפסח מנה מ"ע דשחיטת הפסח, ולא כבחטאת כו' שמנה המצוה ד(כל) מעשה החטאת כו' (ראה לעיל הערה 23) — כי

[נוסף על הפשוט, שרק השחיטה מפורשת בתורה בק"פ ולא פרטי מעשי הקרבתו כבחטאת כו' שמפורשים פרטי מעשיהם, וע"פ מ"ש הרמב"ם (סהמ"צ שורש ב') דהגלמד בי"ג מדות לא מנה במנין המצות, הרי]

בפסח מצות שחיטתו היא על כ"א מישראל (חובת גברא), כל' הכתוב „ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל" (ראה מכילתא (הובא ברש"י) עה"פ. קדושין מא, ב. ושי"נ. ולהעיר ממשנה פסחים סד, א: שחט ישראל וקבל הכהן כו'. ובפרש"י ושפ"א שם). משא"כ בחטאת כו' שמצוה על הבעלים היא הבאת הקרבן כו' „שצונו שיקריב כו'" (סהמ"צ מ"ע סט ואילך), והשחיטה כו' ושאר הפרטים נאמרו כפרטים במעשה הקרבתו ולכן נחשב הכל ביחד כמצות מעשה הקרבן (סהמ"צ מ"ע סד ואילך). אבל ראה רש"י פסחים ז, ב

ד"ה פסח וקדשים (וראה מנ"ח מצוה ה' בסופו (ובהמובא שם)).

או אפ"ל (ויתאים לפרש"י הנ"ל) דהשחיטה בשאר הקרבנות נכללת במצות הקרבתו שעל הבעלים (מ"ע סט ואילך). ומצות מעשה הקרבן עצמו שייכת למצות כהונה שהיא מקבלה ואילך, משא"כ שחיטה — **כשרה בזר (רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ט ה"ו.** רפ"א מהל' פסולי המוקדשין•, וראה מפרשי סהמ"צ (לב שמח, מרגניתא טבא, קנאת סופרים) בשורש יב. אבל לא משמע כן מלשונו בהל' מעה"ק (רפ"ו. רפ"ז. רפ"ט) שבכל הקרבנות מנה שחיטתו במעשה הקרבן עצמו. וגם מלשונו בסהמ"צ שם (מ"ע סד ואילך) משמע שהיא ממצות מעשה הקרבן (שצונו שיהי' מעשה קרבן כו') ולא שייך למצות כהונה (משא"כ בחינוך מצוה קלח. קמ. קמא). ולהעיר מדברי הרמב"ם (לאחר שמנה מעשה קרבן עולה חטאת אשם ושלמים כ' במ"ע סו): „אלו הארבעה . . הם מעשה הקרבנות כולם כי כל קרבנות בהמה יקריבו יחיד או צבור". ואולי נכלל בזה גם מעשה הפסח.

33) ומלבד זה יש באכילת פסח גם מצות אכילת קדשים כמ"ש בכמה אחרונים — בית הלוי ח"ג סנ"א. שו"ת צפע"נ ח"ב סכ"ד (הובא בכללי התוה"מ ח"ב ע' ר). או"ש הל' חו"מ פ"ו ה"א. ובכ"מ. וראה צפע"נ הל' ערכין פ"ג הי"ג (לד, סע"ג ואילך).

•) לכאו' הי' אפ"ל דבפסח להיות שהציווי הי' קודם מ"ת שאז לא היו מצווים במצות שחיטה, נחשבת השחיטה למצוה בפ"ע, משא"כ בשאר קרבנות שנצטוו אחר שניתנה תורה וגם חולין צריכין שחיטה ונמנה למצוה בפ"ע (מ"ע קמו) אין שחיטת קדשים נחשבת למצוה בפ"ע (וראה תוד"ה שחיטה זבחים יד, ב (ועוד) בשם הר"י מאורליינש) — אבל הרי הרמב"ם ס"ל (הל' שחיטה פ"ד הי"ו) דבמדבר (בכלל) לא נצטוו בשחיטת חולין. וראה לשונו בסהמ"צ שם מספרי: **מה מוקדשין בשחיטה אף חולין כו'**. ואכ"מ.

רגל בפני עצמו (פון ראשון)[34] טיילט דער רמב״ם פאַנאַנדער זיין שחיטה און זיין אכילה און ציילט זיי אַלס צוויי באַזונדערע מצות[35].

דאָס איז אויך מובן לויטן זעלבן טעם ווי געזאָגט ביים קרבן פון פסח ראשון: די אכילה דאַרף זיין „על מצות ומרורים״[36] און דערין באַשטייט דער „ציוונו״ און תוכן פון מצות אכילת פ״ש[37].

ס׳איז אָבער ניט מובן, פֿאַרוואָס וועלן מצות אכילת פסח שני ניט נכלל זיין דער מצוה פון אכילת פסח בליל חמשה עשר בניסן?

און כאָטש זיי זיינען איינגעטיילט אין באַזונדערע זמנים, זיינען זיי דאָך אָבער אין זייער תוכן די זעלבע מצוה: אַ חיוב צו עסן דעם קרבן פסח „על מצות ומרורים״ אין דער נאַכט נאָך דער הקרבה[38] (ובמילא קומט די זעלבע מצוה אין צוויי זמנים): אויב די הקרבה איז געווען ביי״ד בניסן דאַרף זיין די אכילה בליל ט״ו בניסן, און אויב די הקרבה איז געווען ביי״ד באייר, דאַרף זיין די אכילה בליל ט״ו באייר[39].

נאָר דער ביאור אין דעם:

הגם ווי מ׳האָט פריער געזעט זיינען שחיטת הפסח און אכילתו ביידע געבונדן מיט זייער זמן, באופן אַז דאָס מאַכט זיי צוויי באַזונדערע מצוות — איז דאָך אַן אונטערשייד צווישן זיי אין דעם אופן ווי די געבונדנקייט מיטן זמן ווירקט און דריקט זיך אויס[40]:

דער יום י״ד בניסן איז אַ יום־טוב טאָג נאַך צוליב דעם וואָס דעמאָלט איז שחיטת הפסח[41], אָבער מצד עצמו האָט ער ניט קיין מציאות מיוחדת: דאָקעגן דער ליל חמשה עשר בניסן איז אויס־געטיילט אויך (ואדרבה — בעיקר) אַלס יום־טוב מצד עצמו, דאָס איז דער זמן פון יצי״מ — און ווי דאָס איז געווען צום ערשטן מאָל[42]: „ועברתי בארמ״צ בלילה הזה והכיתי כל בכור . . ופסחתי עליכם״[43], און „ליל שמורים הוא לה׳ להוציאם מארמ״צ״[44] (און דער פסוק זאָגט[45] „הוציאך ה״א ממצרים לילה״)[46] — און צוליב דעם, צוליב דער חשיבות הזמן[47], איז דאָך דעמאָלט די מצוה פון

---

34) שלכן נמנה למ״ע בפ״ע — רפ״ה מהל׳ ק״פ. סהמ״צ מ״ע נז.

35) מ״ע נז־נח. חינוך מצוה שפ־שפא.

36) בהעלותך שם, יא.

37) בסהמ״צ שם „שצונו לאכול בשר פסח שני בליל חמשה עשר מאייר על מצה ומרור והוא אמרו כו״. ועי׳ לשונו במנין המצות בראש ס׳ היד: לפני הל׳ ק״פ; ובהל׳ ק״פ פ״ח ה״ג.

38) ובפרט שבמצות אכילתו אין מפורש זמן ורק „על מצות ומרורים יאכלוהו״. וזמנו נאמר בתחילת הכתוב בנוגע לעשייתו „בחודש השני בארבעה עשר יום בין הערביים יעשו אותו כו״. ובמנין המצות שם: „לאכול את בשר פסח שני על מצה ומרור שנא׳ גו״. ולא כ׳ זמנו כמו בפ״ר. וכ״ה בחינוך מצוה שפא.

39) עד״ז הקשה גם בריי״ם פערלא מ״ע נז (קרוב לסופו).

40) להעיר משינוי ל׳ הרמב״ם במנין המצות שלפני הל׳ ק״פ (בנוגע לפ״ר) שבשחיטה כ׳ „לשחוט את הפסח בזמנו״, ובאכילה: „לאכול בשר הפסח . . בליל חמשה עשר״.

41) ראה תוד״ה שמונה — ערכין י׳, א. ירושלמי רפ״ד דפסחים (הובא בתוס׳ שם נ, א). רמב״ם הל׳ יו״ט פ״ח הי״ז־יח. ובצל״ח שם: דיו״ט של תורה היא בעת הקרבת הקרבן . . שקבעה התורה יו״ט ביום ההוא לרוב ישראל העושים הפסח.

42) ראה שהש״ר פ״א, יב (ג).

43) פרשתנו יב, יב. יג.

44) שם, מב. וראה רש״י שם ד״ה הוא הלילה.

45) ראה טז, א ובפרש״י שם. וראה ברכות ט, א.

46) להעיר שלכמה דיעות גם בליל ט״ו במצרים היו אסורים במלאכה (ראה ר״ן לפסחים קסז, ב. פרש״י פרשתנו יב, יז. ועוד. וראה שו״ת תורת חסד או״ח סכ״ה אות ז). וראה לקו״ש חי״ז ע׳ 126 ואילך.

47) וכמו שאומרים בהגדה „פסח שהיו אבותינו אוכלים . . על שום שפסח המקום כו׳ שנאמר . . ואת בתינו הציל גו״.

אכילת פסח[48] (וע"ז — שחיטת הפסח בי"ד בניסן).

אַנדערש איז אַבער ביי פסח שני: אכילתו בליל ט"ו באייר איז ניט פאַר־בונדן דערמיט וואָס ס'איז ט"ו באייר — אַ זמן פון יום־טוב[49] וכיו"ב, נאָר בלויז דערפאַר וויל דאָס איז די נאַכט וואָס נאָך (דער הקרבה פון) י"ד אייר[50]. און דעריבער קען אָט די אכילה ניט גע־רעכנט ווערן אַלס די זעלבע מצוה ווי די אכילה פון פסח ראשון: ביי פסח ראשון איז דער זמן אַליין אַ פרט און חלק אין דער מצוה, אָבער ביי פסח שני האָט דער זמן אַליין קיין שייכות ניט צום תוכן פון דער אכילה[51].

ה. מיט דעם וועט מען אויך פאַר־שטיין דעם דין הלל באַ פסח ראשון, און דער חילוק בזה צווישן פסח ראשון ופסח שני:

פון די חילוקים צווישן פסח ראשון און פסח שני, רעכנט די משנה[52]: „הראשון טעון הלל באכילתו והשני אינו טעון הלל באכילתו (און פירט אויס) זה וזה טעונין הלל בעשייתן". אויף דער הלכה „הראשון טעון הלל באכילתו וכו'" שטעלט זיך די גמרא[53]: „מנה"מ, א"ר יוחנן . . השיר יהי' לכם כליל התקדש חג[54], לילה המקודש לחג טעון הלל, לילה שאין מקודש לחג אין טעון הלל". דערנאָך זאָגט די גמרא אויף „זה וזה טעונין הלל בעשייתן כו': מאי טעמא, איבעית אימא לילה קא ממעט יום לא קא ממעט ואיבעית אימא אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן ונוטלין את לולביהן ואין אומרים הלל".

פון דעם וואָס אויף „טעונין הלל בעשייתן" פרעגט די גמרא מיטן לשון „מאי טעמא" (און ניט בלשון „מנה"מ" ווי זי פרעגט אויף „הראשון טעון הלל באכילתו וכו'") און דערפון וואָס די גמרא ענטפערט אויף דעם (אין ערשטן תירוץ) „לילה קא ממעט יום לא קא ממעט" — איז מוכח אַז מיט דער שקלא וטריא זוכט די גמרא צו מסביר זיין (ניט

---

48) ועד מתי אתה אוכל והולך עד מועד צאתך ממצרים (ברכות שם). וכ"פ הרמב"ם (הל' ק"פ פ"ח הט"ו) שמדאורייתא אוכלים כל הלילה. וגם לדעת ראב"ע שאוכלים רק עד חצות מדאורייתא — זמן שריפה הוא רק בבוקר שאז נעשה נותר — ראה פרש"י שם ד"ה שם תזבח. וראה בהמובא בצפע"נ עה"ת פרשתנו ע' לז. הל' ערכין שם. או"ש שם.

49) ראה פרש"י בהעלותך ט, י. פסחים צה, ב ד"ה שאין.

50) ועפ"ז יומתק ל' החינוך (מצוה שפא): „שכל המחוייב בפסח שני שיאכל בשר הפסח על מצות ומרורים שנא' על מצות ומרורים יאכלוהו", שלא כתב זמנו ולא פירש להדיא מצוה דעצם אכילתו כמו בפ"ר (ע' ר"פ פערלא (שם בסופו) שהקשה עליו•) — כי בתורה לא נאמר מפורש לא זמן אכילתו ולא ציווי על עצם אכילתו בל' „ואכלו את הבשר גו'" (כבפ"ר), כ"א „על מצות ומרורים יאכלוהו", ולכן מפרט רק „שיאכל כו' על מצות ומרורים כו'" שעפ"ז מבואר מה שלא נמנה ביחד עם שחיטתו.

וצ"ע בל' הרמב"ם במנין המצות לפני הל' ק"פ שבשחיטה כ': לשחוט פסח שני (ולא כ' זמנו), ובאכילה: „לאכול פ"ש כו' בליל חמשה עשר לחודש השני" (ולא כבמנין המצות לפני ספר היד, כנ"ל הערה 38).

•) ומה שהקשה דממש"כ החינוך „ועובר ע"ז ואכל פסח שני מבלי מצה ומרור בטל עשה", מבואר דלא מנה עשה **אלא** לענין מצה ומרור, ונטה מדברי הרמב"ם — ראה מנ"ח שם שאי"ז פירוש דברי החינוך וכן מה שכ' דבפ"ר לא הזכיר אלא מצות אכילת הפסח בלבד, הרי כתב שם בפירוש „לאכול בשר הפסח **בליל** טו עפ"י **תנאים שבכתוב**".

51) וחילוק זה עושה אותם מצות בגדרים שונים, אבל זה שבפ"ר גם נשים חייבות ובשני אינן חייבות, אי"ז שינוי בעצם גדר ותוכן המצוה.

52) פסחים צה, א.

53) שם, ב.

54) ישעי' ל, כט.

דעם מקור וטעם פאַרוואָס „זה וזה טעונין הלל בעשייתן" פאַר זיך[55], נאָר) אין וואָס עס באַשטייט דער חילוק צווישן שחיטת פסח שני וואָס דאַרף האָבן הלל, און אכילתו וואָס דאַרף ניט האָבן קיין הלל.

דאַרף מען פאַרשטיין: א) פאַרוואָס פרעגט טאָקע ניט די גמרא „מנה"מ" (וכיו"ב) אויף דער עצם הלכה פון „טעונין הלל בעשייתן", פונקט ווי אויף דער הלכה פון „הראשון טעון הלל באכילתו וכו'"[56]? ב) וויבאַלד די גאַנצע שאלה פון דער גמרא איז נאָר בנוגע דעם טעם פונעם אונטערשייד צווישן אכילתו ושחיטתו, איז וואָס ענטפערט די גמרא אין צווייטן תירוץ „אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן . . ואין אומרים הלל" — אין דעם הסבר געפינט מען ניט קיין חילוק צווישן שחיטת הפסח ואכילתו, די זעלבע סברא קען מען זאָגן (לולי דעם מיעוט) אויך בנוגע אכילתו (אפשר ישראל אוכלין[57] וכו')[58]?

ו. איז דער ביאור אין דעם: פון פסוק „השיר יהי' לכם כליל התקדש חג" לערנט מען אַרויס ניט בלויז דעם מיעוט פון „לילה שאין מקודש לחג אין טעון הלל", נאָר דעם עצם גדר החיוב פון הלל בשעת אכילת פסח — אַז דאָס איז ניט, בעיקר, צוליב עצם אכילת הפסח, נאָר צוליב דעם וואָס די אכילה איז אין „ליל התקדש חג" — דער זמן הגאולה און די נסים פון יצי"מ, און דערפאַר דאַרף מען זאָגן הלל[59];

ד.ה. וויבאַלד אכילת פסח בליל ט"ו בניסן איז דאָך בפועל (געווען) פאַרבונדן מיט דער גאולה און נסים פון אָט דער נאַכט, וואָרום מהאי טעמא איז דאָס דער באַשטימטער זמן פאַר דער מצוה פון אכילת הפסח, כנ"ל, איז דערפאַר מחובר דער זמן מיט דער מצוה מיוחדת שבו און אמירת הלל איז בשעת אכילת הפסח[60].

דערפון*[60] איז פאַרשטאַנדיק בנוגע צו פסח שני, וויבאַלד אַז „אין מקודש לחג" — ליל ט"ן אייר איז דאָך ניט געווען

---

55) ועפ"ז צ"ע מה שהוצרך רש"י לפרש בד"ה לילה „ולקמן אמרינן נביאים שביניהן תקנו כו'" — דלכאורה: א) למה צריך לפרש טעם הלל בשחיטתו כאן, ב) מנין שלטעם הא' „יום לא קא ממעט" טעם ההלל שונה מלטעם הב'.

56) כדמוכח מפרש"י שם שהגמ' בא לפרש (גם) הטעם שהראשון טעון הלל באכילתו.

57) אף ש"ל שאין צריך לאומרו עוה"פ באכילתו מטעם זה, כיון שכבר אמרו בשחיטתו. וכמ"ש בשפ"א כאן.

58) גם צלהנ"ב בעצם הענין: מהי הסברת ההכרח, בל' הברייתא „אפשר ישראל שוחטין כו'" שיחייב אמירת הלל. ומה שפרש"י „כיון שדבר מצוה הוא טעון הלל" — הרי אינו מרומז בגמ', ולכאו' י"ל שרמזו בזה שהביא גם „נוטלין את לולביהן" אבל לא משמע כן מפרש"י ד"ה „נוטלין את לולביהן".

59) והרי פ' הכתוב „השיר יהי' לכם" הוא „ביום שתגאלו מן הגלות" (פרש"י פסחים שם). וראה טו"א מגילה יד, א ד"ה יצי"מ. וכ"מ ממדרש תהלים (קיג) שאמרו הלל בשעת הנסים כו' דיצי"מ. וראה ירושלמי פסחים פ"ה ה"ה. פרקי דר"א ספמ"ח וברד"ל שם.

60) וכ"מ בירושלמי שם פ"ט ה"ג, שבפסוק זה למדין ליל פסח ממפלת סנחריב (וראה קה"ע ופ"מ שם). ועד"ז בפרש"י ישע' שם. וברמב"ן לסהמ"צ שורש א' ד"ה והפליאה (דס"ל דהלל הוא מה"ת) כ' כי ישירו לא"ל המושיע אותם מיד סנחרב כאשר הם משוררים בליל התקדש חג והוא ליל אכילת חג הפסח שהיו משוררים בקול גדול כמו שאמרו (פסחים פה, סע"ב). וברמב"ן פסחים (קיו, א ד"ה ותמה): שאין לך הלל חובה כאכילת פסחים שהיא שעת גאולה וכן שנינו זה וזה טעון הלל באכילתם (? — כנראה הוא ט"ס) וסמכוהו על המקרא דכתיב השיר יהי' לכם כו' (וראה שו"ת תר"ח שבהערה 46). אבל מרמב"ן (שם ד"ה עוד) לפנ"ז וברז"ן (פסחים שם קיח, א) משמע, שהלל בלילה הוא הלל שעל עשיית מצוה (אכילת הפסח עצמה).

*60) ועפ"ז מתורץ דיוק השפ"א כאן.

קיין זמן פון נסים און דערפאַר פאַר־מאַגט ער ניט קיין חג[49] תוכן — דערי־בער איז די אכילה פון פ״ש „אין טעון הלל״, וויבאַלד די אכילה כשלעצמה איז ניט געגוג סיבה צו אמירת הלל, כנ״ל.

ז. נאָכן תירוץ פון דער גמרא (ובהמשך צום ביאור הנ״ל) שטעלט זיך די גמרא אויף „זה וזה טעונין הלל בעשייתן כו״ און פרעגט „מאי טעמא״: וואָס איז דער טעם החילוק צווישן שחיטת הפסח (מיט הלל) און אכילתו (אָן הלל — פאַרוואָס זאָל שחיטתו פון פ״ש זיין אַנדערש פון אכילתו): די גמרא פרעגט דאָ ניט דעם טעם פאַרוואָס שחיטה בכלל איז „טעון הלל״, וואָרום דער אָרט אויף אָזאַ שאלה איז ניט ביי דער משנה, נאָר ביים ערשטן מאָל זאָגן דעם דין פון הלל ביי שחיטה — אין אַ פריערדיקער משנה[61]: אין דער משנה ווערן אויסגערעכנט נאָר די פרטי דינים איז וועלכע פסח ראשון און פסח שני טיילן זיך פאַנאַנדער און בדרך ממילא אויך אין וואָס זיי גלייכן זיך — אין הלל ביי שחיטה (א.אָ.וו.) — וואָס אויף דעם קומט די שאלה „מאי טעמא״.

און די גמרא איז מבאר אָז דער גדר פון אמירת הלל בשחיטתו איז אָן אַנ־דערער ווי אמירת הלל באכילתו (בלילה):

דער ערשטער תירוץ „לילה קא ממעט יום לא קא ממעט״ אמירת הלל בלילה איז פאַרבונדן מיטן טעם פון „התקדש חג״, און דערפאַר איז מען ממעט „לילה״ פון פסח שני: אָבער אמירת הלל ביום איז ניט פאַרבונדן מיטן זמן מצ״ע, און דערפאַר איז לא אימעיט. ד.ה. דער ערשטער תירוץ איז

61) פסחים סד, א.

בעיקר מדגיש דעם שינוי פון אמירת הלל ביום לגבי אמירתו בלילה דורכן טעם לאמירתו בלילה און במילא איז מובן (בדרך שלילה) אָז אמירתו ביום איז ניט מטעם „התקדש חג״ און דערפאַר איז ניטאָ קיין חילוק צווישן יום פון י״ד ניסן (פ״ר) און יום י״ד אייר (פ״ש).

דער צווייטער תירוץ, „אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן . . ואין אומרים הלל״, איז מדגיש דעם טעם פון אמירתו ביום (אָז אמירת הלל ביום איז פאַר־בונדן מיט שחיטת הפסח („אפשר ישראל שוחטין . . ואין אומרים וכו״)), און דערפאַר איז פאַרשטאַנדיק אָז מען דאַרף זאָגן הלל ביי שחיטת פסח שני פונקט ווי ביי שחיטת פסח ראשון.

אַנדערש איז אָבער אמירת הלל ביי אכילת הפסח (ראשון) וואָס (די אכילה גופא איז ניט מספיק דערצו כנ״ל, נאָר) דאָס איז מטעם „התקדש חג״ כנ״ל, און דערפאַר איז ביי אכילת הפסח בליל ט״ו אייר ניט שייך קיין אמירת הלל.

ויש לומר, אָז דער חילוק צווישן ביידע תירוצים איז: לויטן ערשטן תירוץ איז אויך אמירת הלל בעת שחיטה פאַר־בונדן מיט זמן, מיט „יום״, על דרך ווי דאָס איז באכילתו — מיטן אונטער־שייד, וואָס ביי אכילתו איז דער זמן גופא אָ סיבה, דאַקעגן ביי שחיטתו מאַכט די מצות שחיטה דעם זמן: דורך דער מצוה פון שחיטת הפסח אין דעם „יום״ ווערט דער זמן גופא[62] אָזאָ וואָס

62) ראה תוס׳ ערכין שבהערה 41. ולהעיר מירוש׳ ורמב״ם וצל״ח שבהערה שם. וראה מכתבי תורה (מכ׳ ג׳) דלפי פי׳ התוס׳ ברכות (יד, א ד״ה ימים) צ״ל דכוונת התוס׳ בערכין — ד„אז הוו להו יו״ט״ — הוא ל„פסח שני״.

איז טעון הלל[63]: און לויטן צווייטן תירוץ איז אמירת הלל נאָר מצד שחיטת הפסח — „אפשר ישראל שוחטין את פסחיהם כו' וא"א הלל"[64].

עכ"פ איז פאַרשטאַנדיק לויט ביידע תירוצים, היות אַז דער טעם וואָס פסח ראשון בעשייתו איז טעון הלל איז ניט דערפאַר וואָס דער זמן מצ"ע איז אַזוֹ וואָס מאַכט דעם חיוב האמירה, נאָר מצד שחיטת הפסח (שבו), איז מובן, אַז אין דעם גלייכן זיך פסח ראשון ופסח שני און ביידע זיינען טעונים הלל בעשייתן.

ח. דער ביאור בכל הנ"ל בפנימיות הענינים:

יצי"מ איז פון די עיקר/דיקע און כלליות/דיקע געשעענישן אין דעם לעבן פון אידן; ס'איז דעמאָלט געווען דער אָנהויב, דער „געבורט"[65] פון עם ישראל, וועלכן זיי זיינען פון עבדי פרעה געווארן „עבדי ה'"[66] — ווי דער פסוק זאָגט[67] „כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים".

און וויבאַלד אַז דער אינהאַלט פון קרבן פסח איז דאָס צוגרייטן און צו־ברענגען צום כלליות/דיקן ענין פון יצי"מ[68], צו ווערן עבדי ה' — איז פאַר־שטאַנדיק, אַז אויך אַלע איינצלנע ענינים וואָס די תורה זאָגט אָן דערביי, זיינען ניט סתם פרטים, נאָר יעדער ענין איז אַ כלל פאַר זיך.

[און דאָס גופא איז דער טעם וואָס דוקא ביים ציווי אויפן קרבן פסח געפינט מען אין תורה אַזוי פיל פרטים און פרטי פרטים — ווי מען דאַרף אים צוגרייטן און ווי ער דאַרף געגעסן וועלן וכו' (וואָס מען געפינט ניט אַזוינס באַ אַנדערע קרבנות), דערמיט איז מודגש די באַזונדערע חשיבות פון די פרטים ביי קרבן פסח].

וי"ל אַז דאָס איז דער טעם, בפנימיות הענינים, וואָס די הקרבה און אכילה פון קרבן פסח וועלן געריכטעט יעדערע אַלס

---

63) ועפ"ז יש לבאר מה שפרש"י בתו' הא' „ולקמן אמרינן נביאים שביניהן תקנו" (ראה לעיל הערה 55) — כי מהגמ' מוכח שהלל שייך ליום — להזמן, וע"ז מתאים יותר מה ש„נביאים שביניהן תקנו כו' על כל פרק ופרק כו'" שהם ענינים השייכים להזמן (מצד איזה דבר שאירע בו וכיו"ב) לא מצד הפעולה עצמה כו'.

64) ולכן פירש"י „דדבר מצוה הוא טעון הלל", היינו מצד מצות שחיטת הפסח עצמה. ועד"ז מובן מרמב"ן ור"ן לפסחים קיז, א.

וגם עפ"ז יש לבאר מה שלדעת רש"י (לעיל סד, א. ד"ה אם גמרו וד"ה ואם שנו) היו קוראים את ההלל רק בשעת שחיטה, כי [נוסף להמבואר בתוס' שם, דכשאין נסכין אין הלוים אומרים שירה בשעת הקרבה כ"א בשעת שחיטה — והרי גם לדעת רש"י הלוים היו אומרים את ההלל כמשנ"ת פעם בארוכה (**ראה המכתבים שנדפסו בהגש"פ עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים** (קה"ת תשמ"ו-ז) ע' סג ואילך)* — הרי] המצוה בק"פ שעל ישראל היא השחיטה, וכנ"ל בהערה 31. 32.

---

*) וראה שקו"ט בזה בס' האחרונים — במכתבי תורה (מכתב ב־ה). בהמובא בצפע"נ עה"ת פרשתנו ע' מג ואילך. תו"ש מילואים לחלק יב סי"ב. ובכ"מ. וע"פ המבואר בהמכתבים שנסמנו בפנים ההערה אי"צ לכל הנ"ל.

65) ראה יחזקאל טז ובמפרשים שם.

66) ראה מגילה (יד, א. וש"נ): בשלמא התם כו'. ובירוש' ומדרש תהלים שבהערה 59, שהיינו עבדים לפרעה ונעשו עבדים לך . . עבדיו של הקב"ה שנאמר הללוי' הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה.

67) בהר כה, נה. ראב"ע שם, מב.

68) ראה גם מכילתא פרשתנו (הובא בפרש"י יב, ו. שם, כז. שמו"ר פט"ז, ב (בסופו). ועד שכל היו"ט דיצי"מ נק' בל' חכמים ע"ש קרבן פסח, ולפי פי' הת"י שמות (לד, כה) בהעלותך (ט, יב) כ"ה גם בלשון התורה.

אַ מצוה פאַר זיך — וואָרום יעדערע פון זיי פאַר זיך איז אַ כלל און אַן עיקר אין דער צוגרייטונג צום כלליות׳דיקן ענין פון יציאת מצרים (וכדלקמן ס״י).

ט. לויט דעם וועט מען אויך פאַר־שטיין וואָס דוקא בא קרבן פסח געפינט מען אַז די טמאים לנפש אדם זיינען גע־קומען מיט דער טענה „למה נגרע״: הגם ס׳איז דאָ דער כלל פון „עבר זמנו בטל קרבנו״[69] — איז אָבער דער ענין פון קרבן פסח אַנדערש: אויב מ׳האָט פאַרפעלט מקריב זיין אַ קרבן פון אַנדערע קרבנות, פעלט דורך דעם אַן ענין פרטי׳, אָבער קרבן פסח, היות אַז דורך אים ווערט אויפגעטאָן דער אַריבערגאַנג פון „עבדי פרעה״ צו דער דרגא פון עבדי ה׳ — אַזאַ כלליות־דיקער ענין קען ניט געמאָלט זיין ער זאָל פעלן בא אַ אידן.

און דערפאַר האָט מען די „טמאים לנפש אדם״ געגעבן אַ געלעגנהייט דאָס צו מתקן און משלים זיין בפסח שני. נאָכמער: אָט דער ענין איז אויף אַזוי־פיל נוגע, אַז דאָס ווערט באַוואָרענט (בעיקר) בשייכות צו יחידים וכמרז״ל[70]: איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחין לפסח שני — וואָרום אַ ציבור (וואָס זיינען טמאי מת) דאַרף דאָך ניט אַנ־קומען צו פסח שני, זיי זיינען מקריב דעם קרבן פסח בראשון; בכדי דער ענין זאָל ניט פעלן אויך ביי אַ יחיד, אַז אויך אַן איינציקער איד זאָל צוקומען צו וועלן אַן עבד ה׳, האָט מען געגעבן שפעטער אַ טאָג אויף מקריב זיין דעם קרבן פסח — מיטן גאַנצן סדר העבודה פון כהנים לויים וכו׳ וואָס איז דערמיט פאַרבונדן; ביז צום נעמען דערפון די כלליות׳דיקע הוראה פאַר אידן לדורות, אַז „עס איז ניטאָ קיין „פאַרפאַלן״ מען קען אַלעמאָל פאַריכטן״[71].

יוד. עפ״ז קען מען אויך מסביר זיין (בפנימיות הענינים) דאָס וואָס פסח שני קען נאָר משלים זיין הקרבת (שחיטת) הפסח און אכילתו, און ניט די אמירת הלל וואָס מ׳זאָגט ביי אכילת ק״פ אין ט״ו ניסן — ווייל נאָר די הקרבה און אכילה פון קרבן פסח זיינען ענינים כלליים אין דער צוגרייטונג צו וועלן עבדי ה׳, אָבער ניט אמירת הלל (בשעת׳ן אכילה).

דער ביאור אין דעם:

אין דער הכנה פון אידן צו וועלן עבדי ה׳ האָט זיך געפאָדערט צוויי זאָכן: א) שחט׳ן, אָפּוואַרפן די עבודה זרה פון מצרים[72], און די עבדות צו פרעה, וואָס דאָס האָט געקענט קומען נאָר דורך מסירת־נפש׳דיקער איבערגעבנקייט צום אויבערשטן (וואָרום דאָס נעמען דעם „שה״ (די עבודה זרה פון מצרים) אָפּענעראַהייט פאַר די אויגן פון די מצריים איז געווען פאַרבונדן מיט מס״נ[73]); ב) אָט דעם קרבן פסח האָבן אידן געדאַרפט עשן, ד.ה. אָט די מסירת נפש אויף זיין אַן עבד ה׳ דאַרף וועלן דם ובשר כבשרו[74], עס דאַרף דורכ־דרינגען, דורכנעמען דעם גאַנצן מהות

---

69) ראה ברכות כו, סע״א (ג׳ התוס׳ ד״ה טעה). ספרי (ופרש״י) פינחס כח, י. יד. ועוד.

70) פסחים סו, סע״ב ואילך. וראה משנה פסחים עט, א. רמב״ם רפ״ז מהל׳ ק״פ.

71) היום יום ע׳ נג.

72) מכילתא יב, כא. ת״י שם. שמו״ר שם. וראה מו״נ ח״ג פמ״ו, ובהנסמן בהערה הבאה.

73) ראה שמו״ר פט״ז, ג. טאו״ח ר״ס תל. וראה מכתבים כלליים לחגה״פ שנדפסו בהגש״פ (קה״ת, תשמ״ו־ז) ע׳ תרי ואילך. תרכט. תרלח־ט. ועוד.

74) תניא פ״ה.

פון אַ אידן, און אויך אַלע זיינע ענינים, ביז צו די עניני אכילה — די גשמיות־דיקע זאַכן פון דעם אידן[75].

און וויבאַלד שחיטת והקרבת הפסח און אכילתו (מיט אַלע זייערע תנאים) זיינען ענינים כלליים, דערפאַר איז פאַראַן — און מוז זיין — אַ געלעגנ־הייט זיי צו מתקן זיין.

משא"כ דאָס זאָגן הלל בשעת אכילת קרבן פסח — וואָס איז (ווי דער־קלערט פריער בארוכה) ניט אַ זאַך וואָס איז נוגע און געבונדן מיט עצם האכילה, נאָר מיט קדושת היום פון ט"ו ניסן, וואָס פועל'ט אין אכילת הפסח מ'זאָל זאָגן דערביי הלל — איז דאָס ניט קיין ענין כללי אין דער צוגרייטונג צו עבדי ה', און דערפאַר איז אין דעם ניטאָ דער הכרח צו משלים זיין.

דאָקעגן דער הלל וואָס מ'זאָגט בשעת שחיטת הפסח, וואָס דאָס איז מצד דער שחיטה אַליין, דאָס איז אַ חלק פון דער עבודה פון שחיטה — דערפאַר איז דאָס אויך אַ חלק פון דער כלליות'דיקער עבודה פון פסח וואָס מ'מוז (מ'קען) אַלעמאָל פאַרריכטן.

(משיחת אחש"פ תשכ"ו)

---

75) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 870.